

การใช้ประโยชน์จากบริการรายชื่อนี้หนังสือใหม่ของห้องสมุดต่างๆ ต่อการพัฒนา
คอลเลกชันและบริการเชิงอ้างอิง : กรณีศึกษาสาขาการเกษตร
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้

Utilization of New Books Service for Collection Development and
Referral Service : a Case Study of Agricultural Books of
Maejo University Library

สุธรรม อูมาแสงทองกุล

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ e-mail: sutham_uma@hotmail .com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายการหนังสือใหม่สาขาการเกษตร (2) เพื่อศึกษาการนำข้อมูลรายชื่อนี้หนังสือใหม่ไปใช้งานวิเคราะห์และทำรายการ (3) เพื่อประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาเกษตรศาสตร์รายชื่อนี้ใหม่ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลประชากรคือรายการบรรณานุกรมรายชื่อนี้หนังสือใหม่จากจากห้องสมุดสถาบันอุดม 14 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. ฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายการหนังสือใหม่สาขาการเกษตร มีข้อมูลทั้งสิ้น 1,316 รายการชื้อบริการด้วยโปรแกรม Ulibm ณ เว็บไซต์ <http://library.mju.ac.th:8080/agt.txt/>

2. การนำข้อมูลไปใช้ในโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ Horizon ผ่านมาตรฐาน ISO-2709 สามารถกระทำได้ มีข้อดีในด้านการลดภาระงาน ความรวดเร็ว และคุณภาพข้อมูล มีปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูลในด้าน รูปแบบข้อมูลตามมาตรฐาน MARC การลงรายการตามหลักการทางบรรณารักษศาสตร์ และรูปแบบการพิมพ์

3. การประเมินรายชื่อนี้หนังสือใหม่เปรียบเทียบระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้กับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับ หนังสือใหม่ที่จัดหาได้ หนังสือชำระรายการ หนังสือที่หาได้เฉพาะแห่งการประเมินรายชื่อนี้หนังสือใหม่ของห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม เกี่ยวกับจำนวนหนังสือใหม่ที่เพิ่มขึ้น รายชื่อนี้หนังสือใหม่ที่ไม่อยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ การกระจายหนังสือยังห้องสมุดต่างๆ และปีพิมพ์ของหนังสือ

คำสำคัญ : การพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด,รายการบรรณานุกรมของห้องสมุด, หนังสือ, เกษตรกรรม

ABSTRACT

The purposes of this study were (1) to create referral database of agricultural new books (2) to study the usage of new book bibliographic data in cataloging (3) to evaluate Maejo University new book collection. Bibliographic data of new books from 14 libraries was collected. The results were as follows:

1. The database was created and was presented at <http://library.mju.ac.th:8080/agt.txt>. It consisted of 1,316 titles based on Ulibm library software.
2. Transfer of new book data to Horizon database using ISO-2709 format is well done with the pros of reducing librarian task, work time, and increasing data quality. Some data quality problems were found concerning the areas of MARC format, cataloging data, and typing format.
3. Evaluation new books statistics between Maejo University Library and Kasetsart University Library were analyzed on new book quantity, duplicated titles, and unqued titles provided only its library. Evaluation new books statistics between 14 Libraries were analyzed on new book quantity, books that unavailable in Maejo University Library, new books received in libraries, and imprinted year of new books.

Keyword : Collection development, Library catalogs, Books, Agriculture

บทนำ

บริการรายชื่อหนังสือใหม่ของห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้ทราบว่าห้องสมุดมีหนังสือใหม่ๆ รายการใดมาบริการติดตามสภาพการณ์ แนวโน้มวิทยาการใหม่ๆ ได้ และยังช่วยบรรณารักษ์ในการจัดหาหนังสือใหม่เข้าห้องสมุด นอกจากนี้แนวคิดใหม่ๆ ในการให้บริการสารสนเทศที่เน้นการเข้าถึงสารสนเทศอันเป็นการขยายขอบเขตไปยังทรัพยากรนอกเหนือที่ห้องสมุดถือครอง ทำให้ห้องสมุดสามารถบริการข้อมูลเชิงอ้างอิงที่ผู้ใช้จะทราบและเข้าถึงข้อมูลในแหล่งข้อมูลนอกเหนือห้องสมุดของตนได้ ประกอบกับปัจจุบันข้อมูลบรรณานุกรมเป็นรูปแบบ

อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถถ่ายโอนข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลบรรณานุกรมหนังสือของห้องสมุดได้สะดวก แต่ก็อาจมีปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายการหนังสือใหม่สาขาการเกษตรของห้องสมุดสำคัญในไทย
- (2) เพื่อศึกษาการนำข้อมูลรายการบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือใหม่ไปใช้ในฐานข้อมูลโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ และปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูล
- (3) เพื่อประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาเกษตรศาสตร์รายชื่อใหม่ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และของห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม

ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการ

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลประชากรคือรายการบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 13 แห่ง และจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่เป็นกรณีศึกษาอีก 1 แห่ง รวม 14 แห่ง โดยรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดแม่โจ้ที่เป็นแหล่งกรณีศึกษา และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นแหล่งเปรียบเทียบเป็นเวลา 1 ปี (ม.ค.-ธ.ค. 2555) และรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ 14 แห่งเพื่อศึกษาในภาพรวมเป็นเวลา 4 เดือน (ก.ย.-ธ.ค. 2555) เครื่องมือที่ใช้คือโปรแกรม CDS/ISIS, Ulibm, Qedit สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. การรวบรวมบรรณานุกรมและสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อหนังสือใหม่สาขาการเกษตร ดำเนินการแล้วเสร็จ มีข้อมูลทั้งสิ้น 1,316 รายชื่อ (ปัจจุบันข้อมูลมากขึ้น) บริการด้วยโปรแกรม Ulib เว็บ ณ เว็บไซต์ <http://library.mju.ac.th:8080/agttx> ในการนี้ใช้แนวทางการสร้างระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลรูปแบบ MARC ลักษณะที่แยกเขตข้อมูล (tagged format) ในแฟ้มข้อมูลข้อความ (text file) แปลงผ่านเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลที่ใช้ งานซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rajendiran, Parihar and Deshpande (2007) โดยข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบมาตรฐาน มาตรฐาน MARC format และ ISO-2709 เป็นคุณสมบัติและเงื่อนไขสำคัญในการสร้างฐานข้อมูลครั้งนี้

2. การศึกษาการนำข้อมูลรายการบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือใหม่ ไปใช้ประโยชน์

2.1 การนำข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่ไปใช้ในฐานข้อมูลโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ Horizon ทดลองนำข้อมูลเข้าตามมาตรฐาน ISO-2709 ได้สะดวก

2.2 ข้อดีของการถ่ายโอนข้อมูลไปใช้งาน มีหลายประการคือ (1) ลดภาระการบันทึกข้อมูล (2) ข้อมูลมีรายละเอียดสมบูรณ์มากขึ้น (3) ข้อมูลบางรายการมีสารบัญหรือบทคัดย่อ (4) ข้อมูลได้ถูกบรรณาธิกรเบื้องต้น โดยข้อ (1) และ (2) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rajendiran, Parihar and Deshpande (2007) แต่ไม่สอดคล้องกับประเด็นที่ว่าไม่จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญด้านการทำรายการ เพราะแนวทางวิจัยครั้งนี้มีการบรรณาธิกรข้อมูลเบื้องต้นเพื่อแก้ไขข้อมูลให้เป็นแบบแผนเดียวกันและต้องใช้บรรณารักษ์ที่มีทักษะ อนึ่ง แม้การสร้างข้อมูลจากการสำเนาข้อมูลจากแหล่งอื่น (copy catalog) สะดวกรวดเร็วขึ้น แต่สภาพปัจจุบันก็ยังพบว่า

บรรณารักษ์ที่นิยมลงรายการข้อมูลเองหรือนำข้อมูลจากแหล่งภายนอกมาใช้เพียงบางส่วนอาจเนื่องจากสาเหตุเช่น ขาดทักษะในการใช้วิธีถ่ายโอน ขาดแหล่งกลาง (เช่น สหบรรณานุกรม) ที่จะค้นหาจุดเดียว ขาดแหล่งสารสนเทศที่มีข้อมูลต้นแบบคุณภาพดีและขาดซอฟต์แวร์ที่นำข้อมูลทั้งระบบเข้าระบบได้สะดวก

2.3 ปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูล พบปัญหาเกี่ยวกับ (1) ปัญหารูปแบบข้อมูลตามมาตรฐาน MARC format (1.1) เขตข้อมูลที่ห้องสมุดต่างๆ ใช้ต่างกัน (1.2) ข้อมูล indicator แตกต่างกัน (1.3) ข้อมูลเขตข้อมูลค่าคงที่ Tag 008 Fixed field (2) ปัญหาการลงรายการทางบรรณารักษศาสตร์ (2.1) ความผิดพลาดในการลงรายการ (2.2) ความผิดพลาดในการวิเคราะห์และจัดทำหัวเรื่อง (2.3) การลงรายการเอกสารรายงานการประชุมสัมมนา (2.4) การลงรายการเอกสารรายงานประจำปี และเอกสารต่อเนื่อง (2.5) การลงรายการเอกสารรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ (3) ปัญหารูปแบบการพิมพ์

โดยปัญหาของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ MARC และการทำรายการตามหลักการบรรณารักษศาสตร์ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบและบรรณาธิกรข้อมูลที่แตกต่างกันให้เป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลถูกต้อง มีความสมบูรณ์ มีความสม่ำเสมอในการทำรายการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในการประเมินคุณภาพฐานข้อมูลของ Jasco (1997) ที่มีหลักเกณฑ์ 4 ประการ ในจำนวนนี้มี 2 ประการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของตัวเนื้อหาข้อมูลรายการบรรณานุกรม คือ ข้อ (3) ความถูกต้องของข้อมูล เช่น การพิมพ์ การสะกดคำ และ ข้อ (4) ความสม่ำเสมอของการลงรายการข้อมูล และความสมบูรณ์ของข้อมูลในระเบียนข้อมูล ปัญหาคุณภาพข้อมูลนี้จำเป็นต้องแก้ไขโดยกระบวนการบรรณาธิกรข้อมูล ซึ่งปัญหานี้ไม่เพียงเกิดขึ้นกับการสร้างฐานข้อมูลครั้งนี้เท่านั้น แต่ยังจะเกิดขึ้นกับฐานข้อมูลสหบรรณานุกรมที่นำข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ มารวมกันด้วย

ปัญหาการทำรายการเอกสารบางชนิดที่พบปัญหามากคือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานประจำปี เอกสารการประชุมสัมมนา ซึ่งมีการลงรายการแตกต่างกัน ปัญหานี้สะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจทางบรรณารักษศาสตร์ที่ต่างกัน ควรมีความร่วมมือกำหนดมาตรฐานทำงาน และฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจ

3. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาเกษตรศาสตร์รายชื่อใหม่

3.1. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศรายชื่อใหม่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า (1) สัดส่วนหนังสือใหม่ที่จัดหาใน 1 ปี ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาได้เท่ากับร้อยละ 76.27 ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดหาได้ (ฐาน 100%) (2) สัดส่วนหนังสือซ้ำรายการห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาใน 1 ปีและที่มีอยู่เดิม เท่ากับร้อยละ 15.08 ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ฐาน 100%) (3) สัดส่วนหนังสือหาได้เฉพาะแห่ง หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้แต่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน ต่อ หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แต่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เท่ากับ 1:3 หากพิจารณาเพียงข้อ (1) การจัดหาหนังสือใหม่จะมีค่าสูง (76.27) แต่ข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงสถิติ 1 ปี ไม่ได้นำคอลเลกชันที่มีอยู่เดิมมาคำนวณเมื่อพิจารณาสถิติข้อ (2) หนังสือซ้ำรายการกัน จะมีค่าต่ำ (15.08) คือหนังสือที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้กลับไม่มีบริการ ส่วนการพิจารณาสถิติข้อ (3) หนังสือหาได้เฉพาะแห่ง จะมีค่าต่ำ 1 : 3 ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินโดยการเปรียบเทียบ หากใช้เฉพาะสถิติเพียงบางข้อ อาจทำให้หลงผิดและไม่ได้ภาพครบถ้วน

3.2. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศใหม่ๆ ของห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม พบว่า

(1) จำนวนหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ 14 แห่งในช่วง 4 เดือน (ก.ย.-ธ.ค. 2555) มี 983 รายชื่อ ห้องสมุด 3 ลำดับแรกคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ร้อยละ 22.58) มหาวิทยาลัยมหิดล (ร้อยละ 18.41) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (ร้อยละ 16.48) เป็นที่น่าสังเกตว่าบางมหาวิทยาลัยไม่มีชื่อเสียงรู้จักว่าเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น มหิดล ศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีหนังสือสาขานี้จำนวนมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการวิจัยครั้งนี้ย่นย้าสาขาการเกษตรว่าครอบคลุมสาขาใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องไว้ด้วย รวมทั้ง มหาวิทยาลัยดังกล่าวอาจมีการเรียนการสอนสาขานี้โดยที่บุคคลทั่วไปไม่ทราบ เช่น สัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร วิศวกรรมการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

(2) รายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ 907 รายชื่อ เมื่อตรวจสอบกับฐานข้อมูลห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้พบว่าไม่มีในฐาน 579 รายชื่อ (ร้อยละ 63.83 จากยอดฐานที่ใช้คำนวณคือ 907 รายชื่อ) เมื่อพิจารณารายชื่อดังกล่าวพบว่ามีย่อยรายการเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและเนื้อหาเชิงอ้างอิง สถิติ แผนและนโยบาย เอกสารคู่มือ หนังสือที่มีเนื้อหาแปลกใหม่หรือไม่ค่อยมีการเขียนเผยแพร่ ผลงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลในภาพรวมหรือเชิงลึก และควรจัดหาเข้าห้องสมุด

(3) การกระจายของหนังสือใหม่สาขาการเกษตรในห้องสมุดต่างๆ พบว่า มีหนังสือที่พบในห้องสมุดเพียง 1 แห่ง (ร้อยละ 75.99) รองลงมาคือพบในห้องสมุด 2-3 แห่ง (ร้อยละ 19.93) และพบในห้องสมุด 4-5 แห่ง (ร้อยละ 3.86) ตามลำดับอย่างไรก็ตาม ค่าสถิตินี้ไม่ควรนำไปใช้อ้างอิง เพราะระยะเวลาจัดเก็บข้อมูลค่อนข้างน้อย ไม่ได้ตรวจสอบว่าหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดก่อนหน้าระยะเก็บข้อมูลวิจัยห้องสมุดต่างๆ อาจจัดหาหนังสือดังกล่าวในอนาคต ซึ่งจะทำให้สถิติการพบหนังสือในห้องสมุดมากแห่งมีค่ามากขึ้น

(4) ปีพิมพ์ของหนังสือที่พบมากคือ หนังสือปี 2554 (ร้อยละ 27.06) หนังสือปี 2555 (ร้อยละ 20.75) และหนังสือก่อนปี 2550 (ร้อยละ 18.31) ตามลำดับ สัดส่วนปีพิมพ์ 2550-2555 รวมกันร้อยละ 81.27 สอดคล้องกับลักษณะความต้องการของผู้ใช้ทั่วไปที่ต้องการหนังสือใหม่ ซึ่งจะมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย นอกจากนี้ยังอาจเกี่ยวข้องกับการที่หนังสือปีพิมพ์ใหม่ๆ มีการวางจำหน่ายและจัดซื้อได้ง่ายกว่าปีพิมพ์เก่าๆ ที่อาจหมดสต็อกแล้วหรือไม่วางจำหน่ายตามร้านค้าทั่วไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ (1) ห้องสมุดแต่ละแห่งควรจัดบริการรายชื่อหนังสือใหม่ประจำเดือน บริการ (2) การทำงานให้รองรับมาตรฐานข้อมูลรายการบรรณานุกรม เช่น AACR2, MARC format, ISO-2709 ช่วยให้การถ่ายโอนและแลกเปลี่ยนข้อมูลกระทำได้ดีสะดวก (3) การทำรายการเอกสารของห้องสมุดต่างๆ ควรลงรายการทางบรรณานุกรมที่ละเอียดขึ้น มีมาตรฐาน มีการจัดทำคู่มือและฝึกอบรมบุคลากร ซึ่งจะช่วยในการรวบรวมบรรณานุกรมมาสร้างฐานข้อมูลเฉพาะทาง หรือฐานข้อมูลสหบรรณานุกรม (4) ฐานข้อมูลกลาง สหบรรณานุกรม หรือฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาให้มีข้อมูลที่มีคุณภาพ

การนำไปใช้ประโยชน์

1. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สามารถใช้ข้อมูลเป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาคอลเลกชัน ใช้ข้อมูลในการสร้างระเบียบข้อมูลหนังสือโดยถ่ายโอนหรือทำสำเนาอย่างรวดเร็ว และใช้ฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่ ห้องสมุดต่างๆ บริการผู้ใช้ในลักษณะฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงเพื่อเข้าถึงสารสนเทศแห่งอื่นๆ
2. บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และผู้เกี่ยวข้องกับการบริการสารสนเทศ และงานสร้างฐานข้อมูล สามารถศึกษาแนวทางสร้างฐานข้อมูล และนำไปประยุกต์ใช้กับสาขาอื่นๆ นอกเหนือจากสาขาการเกษตรได้
3. ผู้รับผิดชอบงานฐานข้อมูลลักษณะสหบรรณานุกรม และบรรณารักษ์ฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ สามารถทราบลักษณะของข้อมูลและปัญหาการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน และหาแนวทางจัดการให้ข้อมูลมีคุณภาพเป็นมาตรฐานเดียวกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลและใช้ข้อมูลร่วมกันได้

รายการอ้างอิง

- ประภาวดี สืบสนธิ์. 2533. “การประเมินทรัพยากรสารสนเทศที่จัดหา”. *การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ : เอกสารการสอน*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ. 2533. “กระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ” *การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ : เอกสารการสอน*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Jasco, Peter. 1997. “Content evaluation of databases”. *Annual Review of Information Science and Technology* 32 : 231-267.
- Rajendiran, P., Parihar, Y. S. and Deshpande, Arati U. 2007. “Automated bibliographic record capturing from web OPAC and online bibliographic database for library cataloguing in LibSys”. *Annals of Library and Information Studies*. V. 54 (September) : 140-145.